

GNUŚNY (80) *ai*

-ś- (62), -f- (18).

comp gnuśniejszy (3); -ejszy (2), -(e)jszy (1).

sg m N gnuśny, gnuśniejszy (33). ◊ *G* gnuśn(e)go (3). ◊ *A* gnuśny (1), gnuśn(e)go (1). ◊ *I* gnuśnym (5). ◊ *V* gnuśny (2). ◊ *f N* gnuśnã, gnuśniejszã (2), gnuśna (1); ~(*attrib*) -ã (1) *KochPieś*, -a (1) *ArtKanc*; ~ (*praed*) -ã (1). ◊ *G* gnuśn(e)j (1). ◊ *A* gnuśną (2). ◊ *I* gnuśną (1). ◊ *L* gnuśn(e)j (1). ◊ *n N* gnuśn(e) (5). ◊ *G* gnuśn(e)go (3). ◊ *A* gnuśn(e) (2). ◊ *L* gnuśnym (1). ◊ *pl N m pers* gnuśni (2). *subst* gnuśné, gnuśniejszé (3); -é (1), -(e) (2). ◊ *D* gnuśnym (1). ◊ *A m pers* gnuśn(e) (3). *subst* gnuśn(e) (2). ◊ *I m* gnuśnymi (3) [w tym: -ymy (1)] *NiemObr* (2), *WujNT*, gnuśn(e)mi (1) *ModrzBaz*. ◊ *V m pers* gnuśni (1).

Sł stp, Cn notuje, *Linde XVII – XVIII w.*

Leniwy, ociężały, niechętny, niesprawny w zakresie różnych dyspozycji psychicznych i fizycznych (lub będący wyrazem tych cech); ignavus *Mącz, Calag, Calep, Cn; segnis, socors* *Mącz, Calep, Cn; piger, tardus* *Calag, Calep, Cn; secors, torpidus* *Mącz, Calep; deses, reses* *Mącz, Cn; (h)elucus, lentus, oscitans, persegnis* *Calep, Cn; gravicors* *Mącz; remissus, somniculosus* *Calep; desidiosus, iners, languidus, marcidus, murcidus, supinus* *Cn* (80) : *Marcere vino, Od opilltwa* gnuśnym być. *Mącz* 209c, 149c, 380c, 381a [2 r.], 398b, 459a; *LeovPrzep* B4v; *Calag* 323b; *KlonŻal* D; *Secors – Gnałni* [!], item *Boiazliwi, niefmiáli. Calep* 960b, 501b, 591a, [741]b, 804b, 910a, [991]b 1047b; *WujNT Matth* 25/26, s. 108.

W połączeniach szeregowych (3): wżak wiećie obyczay thego ludu/ iż ieft/ gnuśny/ mdły/ boiazliwy/ ospály/ proznuiący/ niezwyżány/ roskofzom wczelności przywykły *BielKron* 255; *RejZwierc* 113v; *Vbeśpiczenie czyni człowieká gnuśnego/ niedbálego/ nie połufznego* *GórnRozm* Kv.

Szeregi: »gnuśny, (a) leniwy (a. zleniały)« [szyk 6 : 5] (11): ále rzecz ieft niepodobna gnuśnego á leniwego ołlá ná wyłokofć látać *HistAl* E6; *Mącz* 147a, 209c, 381a, 459a; *Calag* 187a; *Helucus – Przepicziu* gnuśni, zleniałi. *Calep* 476a, 789b, 963a, [1047]b, 1074a.

»gnuśny a nikkzemny« (1): Ale ty coć dał Pan z rofropną dużą opánowác to gnuśne á nikkzemne ciało *RejZwierc* 113v.

α. *W funkcji rzeczownika* (1) :

W połączeniu szeregowym (1): Gnuśny/ vtrátny/ łákomy/ zwádlivy/ nie dobry przyiaćiel. *KochCn* B4v.

a. *Nieskory do czynu, beczynny, próżnujący* (11) : A czemuście ták gnuśne były/ Zeście lećie nie robiły. *BierEz* Mv; *KlonKr* B3v; *Domá siedzi/ nie orze: lichwą lichwę sieie: Iednák pewien domowey y gnuśney nadzieie. KlonWor* 78, 45.

Szereg: »gnuśny a leniwy« (1): Tákowi łą podobni oraczom gnuśnym á leniwym/ ktorzy z wielką pilnością łzczepią drzewá rozmáite/ á potym o nie máło dbáią *RejPosWstaw* [41²]v.

W przem (2) : Wino/ Ieśień/ y iáblká rozmáité dawa/ Potym do gotowégo gnuśna Zima wftawa. *KochPieś* 72 [idem] *ArtKanc* P14v.

α. *Spędzony na próżnowaniu (4)* : Więc onym piłmem robi/ zwodzi Chrześciaństwo: A obraca iąłmużnę ná gnuśne pijaństwo *KlonWor* 53.

Wyrażenia: »gnuśne lenistwo« (1): Bowiem gnuśne lenistwo luźne próżnowanie/ Bez prace/ bez frańunku chce mieć wychowanie. *KlonWor* 33.

»gnuśne próżnowanie« (2): *KwiatKsiąż* Gv; Baw się pracą/ gnuśnego łtrzeż się próżnowania *KlonWor* 40.

b. *Nieruchliwy, powolny (tu też o rzeczach) (10)* : Torpedo, nieyaki rodzaj morskich ryb/ które [...] ynfe ryby około pliwające gnuśne czyną á tak ye pożerają. *Mącz* 459a; Zámieszanie łmyłłow/ á gnuśne rufzanie: známieniuie Párálizem zaráżenie *SienLek* 20, 20 *marg*, V.

W połączeniu szeregowym (1): iż człowiek po śmierci lepiej żyje/ lepiej łyfyzy/ lepiej widzi/ ciála tak trudnego/ gnuśnego y ciężkiego/ y chorobami obłożonego zbywfyzy. *SkarKaz* 383a.

Szereg: »chybki albo gnuśny« (1): z tego czworgá zączenia/ nie iedno człowiek iest łprawiön/ ále wżelka rzecz ná świećie/ tylko iż iedná rzecz więcéy iedného z nich ma niżli drugiego/ przeto iedná rzecz chypczyfza álbo gnuśnieyfza niż druga *SienLek* V.

α. *O wodach (3)* : do pułnocnego Brzegu/ gdzie morze gnuśne od mrozu wiecznego. *KlonŻal* A3v; wyżrzył w brzegu dziurę/ Co nią wypija wiłá gnuśną Bzurę *KlonFlis* F4v; *KlonWor* 28.

β. *Wymagający mało ruchu (1)* : A wżákże iednák iż między rzemiełły ręcznymi/ łá iedne gnuśne/ siedzące/ wárłátowe ábo rádniey mitrężące/ plugáwe/ ktore dla tego zowá artes fedentarias *KlonFlis* A2v.

c. *Pozbawiony dobrych chęci, zapału, gorliwości, opieszaly (11)* : *SkarŻyw* A5v; czemuż też rádzić niemamy/ O dobrym łpolnym náłzym? á zwłázczá że znamy Gnusne was męze náłze. *BielSjem* 2; ábyście nie byli gnuśnymi [*ut non segnes efficiamini*]/ ále náśłádowncami tych ktorzy przez wiare y cierpliwość odziedziczá obietnice. *WujNT Hebr* 6/12; *KlonWor* 1.

gnuśny ku czemu (3): *OpecŻyw* 168v; gdyżeście się łtali gnuśnymi ku łłuchaniu. *NiemObr* 90; *WujNT* 760 *marg*.

Szeregi: »leniwy a gnuśny« (1): Bo gdy się przygodzi ijęfmy leniwi a gnuśni ku łłuzbie bożé *OpecŻyw* 168v.

»gnuśny i niedbały« (1): iż gnuśnymi y niedbałymi byli/ nie ćwicząc się w wstáwicznym rozmyłłaniu łłowá Bożego *NiemObr* 90.

»nikczemny i gnuśny« (1): o zwyczaj w rzeczách dáleko nędzniefzy/ ktory was ná złe mądremi czyni/ á ná dobre nikczemnymi y gnuśnymi [*ad bonum inertes et ignavos*]. *ModrzBaz* 65.

»gnuśny i ospały« (1): Mądrość bowiem bez wiary nikczemną y nieprawdziwą iest [...]. Mierność záłię łmętną/ możność gnuśną y ospála *Phil* O2.

α. *W funkcji rzeczownika (1)* :

Szereg: »leniwy abo gnuśny« (1): O łzáłeni i leniwe⁸⁰ ferca (*marg*) przezrozumni i leniwi abo gnuśni fercem (—) ku wierzeniu *MurzNT Luc* 24/25.

d. *Niedoleżny, wycieńczony; fracidus Mącz (3)* : Fracidus, Ociężály/ Nárażonego zdrowia/ síwy/ nápoły zgniły/ gnuśny. *Mącz* 135c, 135b; Torporo – Gnuśnim czynię. *Calep* 1074a.

e. *Głupi, nieinteligentny, ciężko myślący, tępy; nieostrożny; idiota a. idiotes, incautus, stipes, truncus Mącz (8) : takowi nierychli á gnuśnego dowćipu łą KwiatKsiąż P4, A4v; Esse a iuventa incautiorem Z młodości być gnuśnym á Nieostrożnym. Mącz 42b; Reses animus, Gnuśny vmysł/ Nieczertwy. Mącz 353d, 164b; Drugi rozum łtráćiwłzy łtał fię gnuśnym wołem KlonWor 11.*

Wyrażenie: »jako, nad pień gnuśn(iejsz)y« (1 : 1): Truncus homo atquae stipes pro stupido, Człowiek yáko pień gnuśny/ proftak. Mącz 467a; CzechEp 122.

f. *Tchórzliwy; w funkcji rzeczownika (1) : Niechay przedsię śmiałości gnuśny nikt nie łáie. KmitaSpit Cv.*

Synonimy: leniwy, niedbały, nieochotny, ociężały, ospały, zgniły, zleniały.

Cf [GNUŚNOROSŁY], NIEGNUŚNY

KW